

verschijnt driemaandelijks

COOLIA

Kontaktblad van de

Nederlandse Mycologische Vereniging

DEEL 17, NR 3

JULI 1974

VOORLOPIGE NAAMLIJST VAN DE NEDERLANDSE RIDDERZWAMMEN EN VERWANTEN. II.

F. Benjaminsen

Mullerweg 23
Eindhoven

Na de publikatie van het eerste gedeelte van deze naamlijst (Coolia 16: 68-72. 1973) heeft het een jaar geduurd voor het tweede deel gereed was. Ik had nogal wat aarzelingen te overwinnen. Bij de resterende geslachten zaten enige zeer moeilijke groepen, waar ik taksonomisch en nomenklatorisch niet geheel kon uitkomen. Er was over het algemeen maar weinig herbarium-materiaal aanwezig van de meeste soorten. Ook is het aantal zeldzame soorten in deze groepen vrij groot, zodat ik van vele geen vers materiaal heb gezien. Het kontroleren van de kritische soorten vergde veel tijd en leverde problemen op door het onvolledig zijn van de beschrijvingen.

Dat ik nu toch het tweede deel aan U voorleg, komt door de gunstige reacties op het eerste deel. Tevens hoop ik hierdoor sneller tot de definitieve lijst te komen.

Wat betreft de aanduiding van zeldzaamheid en konstantheid, geef ik hier een overzicht van wat er bedoeld wordt.

Uiterst zeldzaam: van 1-3 vindplaatsen bekend

zeldzaam: van 4-10 vindplaatsen bekend

minder algemeen: meer dan 10 vindplaatsen

algemeen: enige malen per seizoen

zeer algemeen: vele malen tot op bijna iedere ekskursie.

Zeer inkonstant: éénmaal gevonden

- inkonstant: eens per 10 jaar
 vrij konstant: eens per 3 jaar
 konstant: bijna ieder jaar
 zeer konstant: in ieder geschikt jaar.

Bij een flink aantal soorten zijn deze aanduidingen nog niet mogelijk en daar heb ik volstaan met het precieze aantal vindplaatsen of de namen van de vindplaatsen aan te geven.

7. LYOPHYLLUM Karsten 1881, em. Kühner 1938; non Singer 1952, met als type-soort *L. leucophaeatum* (Karst.) Karst. 1881 = *L. fumatofoetens* (Secr.) J. Schaeff.

1. *L. connatum* (Schum. ex Fr. 1821) Singer 1939. Zeer zeldzaam en inkonstant.

2. *L. decastes* (Fr. ex Fr. 1821) Singer 1951, met de variëteit

2a. *ovispora* (Lange 1930) Kühner & Romagnesi 1953. Bij D. Reid 1968 als aparte soort. Als synoniemen komen voor *L. aggregatum* (Schaeff. ex Secr.) Kühner en *Tricholoma amplum* (Pers. ex Fr.) Rea.

Algemeen en konstant. Deze soort is verwant met de nrs. 4 en 7. Er komen een aantal vormen voor, die niet gemakkelijk tot een van de 3 soorten te rekenen zijn. Enige auteurs beschouwen deze drie dan ook als variaties van één soort.

3. *L. fumatofoetens* (Secr. 1833) Schaeff 1947. Synoniem zijn *Clitocybe gangraenosa* (Fr.) Sacc. en *L. leucophaeatum* (Karst.) Karst. Zeldzaam en inkonstant.

4. *L. fumosum* (Pers. ex Fr. 1821) P.D. Orton 1960. Ook vermeld als *L. conglobatum* (Vitt.) Moser, *L. cinerascens* (Bull. ex St. Amans) Konr. & Maubl. en *L. aggregatum* subsp. *cinerascens* (Bull. ex St. Amans) Singer.

Dit is een voorbeeld van een minder algemene soort, waarvan ik echter maar één kollektie heb aangetroffen en die ettelijke malen in de nederlandse literatuur wordt vermeld.

5. *L. immundum* (Berk. 1860) Kühner 1938. Eenmaal gevonden: Denekamp 1920.

6. *L. infumatum* (Bres. 1898) Kühner 1938. Uiterst zeldzaam.

7. *L. loricaum* (Fr. 1838) Kühner 1938. Met als synoniemen *Clitocybe coffeata* en *C. cartilaginea* (ten onrechte gebruikte namen. Zeldzaam.

8. *L. semitale* (Fr. 1821) Kühner 1938. Zeldzaam.

9. *L. ulmarium* (Bull. ex Fr. 1821) Kühner 1938. Synoniem *Pleurotus ulmarius* (Bull. ex Fr.) Kummer 1871.

Van deze zeldzame soort komt maar één kollektie voor in de door mij onderzochte herbaria. Er zijn wel een aantal literatuur-meldingen.

Nauw verwant en moeilijk te scheiden zijn *Pleurocybella lignatilis* (Pers. ex Fr. 1821) Singer 1951 en (=?) *Hypsizygus circinatus*

(Fr. 1838) Singer 1951, die beide karminofiele basidia missen. Van de laatste soort zijn er twee vondsten (Leiden en Wassenaar). Volgens enige auteurs heeft *L. ulmarium* niet in alle stadia karminofiele korreltjes in de basidia. Zij rekenen daarom deze soort, gezien ook zijn pleurotoiede uiterlijk tot *Pleurotus*, b.v. Orton.

8. *PORPOLOMA* Singer 1952, met als type-soort *P. sejunctum* Singer.

1. *P. spinulosum* (Kühner & Romagnesi 1947) Singer 1961. Eenmaal gevonden op Gunterstein te Breukelen (1967).

9. *MELANOLEUCA* Pat. 1897, met als type-soort *M. vulgaris* (Pat.) Pat. = *M. melaleuca* (Pers. ex Fr.) Murr.

Dit geslacht is vrij homogeen en levert daarom de grootste moeilijkheden op. Uitgezonderd enige opvallende typen, groeperen de meeste vondsten zich om wat wordt of werd genoemd *M. brevipes*, *M. excissa*, *M. grammopodia* en *M. melaleuca*. De beschrijvingen van de meeste auteurs dekken elkaar niet of zijn hybridisch. Mikroskopische gegevens worden onvoldoende gegeven, terwijl de vormen van de cystiden vaak onjuist worden beschreven of getekend. De opbouw van de hoedhuid is nog nauwelijks bestudeerd. Het uiterlijk van de hygrofane soorten wordt vaak alleen in vochtige of in droge toestand genoemd en de geurwaarneming is meestal gebrekkig. De beschrijvingen van de bestaande kollekties leiden aan hetzelfde euvel. Vele nederlandse mycologen (mijn vriend Piet Jansen uitgezonderd) hebben het blijkbaar niet de moeite waard gevonden om materiaal te verzamelen.

De soortenlijst, die hieronder staat, heeft een behoorlijke lengte. Dit wil niet zeggen, dat het allemaal goede soorten zijn. Het betekent alleen, dat het door mij geziene materiaal groten-deels of met pijn en moeite overeenkomt met een gepubliceerde beschrijving.

Nomenklatorisch is het genus een chaos. Ik voel me niet kapabel, om hier al een grondige opruiming te houden. Graag dus veel voorbehoud en klementie. Vers materiaal dringend noodzakelijk.

1. *M. adstringens* (Pers. ex Fr. 1857) Konrad 1923. Gekenmerkt door de scherpe geur. Twee vondsten. Vergelijk echter nr. 11 en 12.

2. *M. brevipes* (Bull. ex Fr. 1821) Pat. 1900 sensu Konrad & Maubl. en Métrod.

Algemeen voorkomend en konstant.

3. *M. contracta* Métrod 1948 (niet geldig gepubliceerd) (= *M. brevipes* sensu Ricken en Kühner & Romagnesi). Heeft duidelijk andere cystiden dan nr. 2. Twee duidelijke vondsten.

4. *M. cognata* (Fr. 1848) Konrad & Maubl. 1926. Driemaal gevonden.

5a. *M. excissa* (Fr. 1821) Singer 1935 sensu Métrod 1948 en

- 5b. *M. exscissa* (Fr.) Singer sensu Kühner 1956.
Er zijn kleine verschillen tussen de twee opvattingen, zoals in de vorm van de cystiden, kleur van hoed, kleur en bepoedering van de steel. De laatste vorm komt algemeen en konstant voor. Zie echter ook nr. 9. Van de nauw verwante *M. humilis* (Pers. ex Fr. 1821) Pat. 1900 bestaat er geen duidelijk materiaal in Nederland, wordt wel vaak vermeld. *M. cinerascens* Reid 1967 hoort hier ook thuis of is synoniem.
6. *M. furva* (Fr. 1821) Neuhoff 1966. Mogelijk één vondst. Lijkt op een *Inocybe* door zijn wat vezelige, licht splijtende en jong klokvormige hoed.
7. *M. graminicola* (Vel. 1920) Kühner & Maire 1935. Er zijn drie vondsten. Ik kan nog geen scheiding maken met de eveneens cystide-loze *M. stridula* (Fr. 1836) Singer 1935.
- 8a. *M. grammopodia* (Bull. ex Fr. 1821) Pat. 1897 sensu Konr. & Maubl. Dit is een algemene en konstante, opvallende soort.
- 8b. *M. grammopodia* (Bull. ex Fr.) Pat. sensu Bres. Zeer nauw verwant of synoniem met *M. tabularis* (Pers.) Métrod. Het grootste verschil met 8a zit in de vorm van de cystiden. 7 Maal gevonden.
9. *M. iris* Kühner 1956. Lijkt veel op *M. exscissa*, maar heeft o.a. een duidelijke en sterke, zoetige geur. Reeds van 6 plaatsen bekend.
10. *M. leucophylla* Métrod 1948. Een kleine *Melanoleuca* met haast vrije lamellen en korte steel reken ik tot deze soort. Enige vondsten.
11. *M. luteolosperma* (Britz. 1894) Singer 1935. Uit de kring van *M. melaleuca*. Eenmaal gevonden. Zie Reijnders in Coolia 16: 60. 1973.
12. *M. melaleuca* (Pers. ex Fr. 1821) Murr. 1911. Syn. *M. vulgaris* Pat. Algemeen voorkomend en vrij konstant.
13. *M. nigripes* Métrod 1948. Dit is een hygrofane *Melanoleuca* met korte, haast zwarte steel uit naaldbossen. Tweemaal gevonden.
14. *M. rasilis* (Fr. 1836) Singer 1943 sensu Bres. Is vooral gekenmerkt door de donkere lamellen in combinatie met urtica-vormige cystiden. Eenmaal gevonden in Dorst.
15. *M. strictipes* (Karst. 1881) Métrod 1948. Dit is een moeilijk te interpreteren soort. Verschillende bleke voorjaarsvondsten worden tot deze soort gebracht. Voor ons vooral van belang vanwege de variëteit.
- 15a. *M. strictipes* var. *cinereifolia* Bon 1970. Dit is één van de best herkenbare soorten, speciaal door zijn standplaats in het droge duinzand tussen helmgras en zijn grijze lamellen. In korte tijd van 6 plaatsen langs de nederlandse kust bekend geworden. Ook op de wadden-eilanden. Waarschijnlijk in de gehele duinstreek algemeen en konstant.

10. TRICHOLOMA (Fr.) Staude 1857, met als type-soort *T. equestre* (L. ex Hook.) Kummer ?= *T. flavovirens* (Pers. ex Fr.) Lundell. Ook in dit geslacht zijn nog vele onzekerheden, speciaal in de *T. album*-groep, de *T. terreum-scalpturatum*-groep, de *T. pessundatum*-groep en de *T. ustale*-groep.

1. *T. acerbum* (Bull. ex Fr. 1821) Quél. 1872. Eén zekere en twee onzekere vondsten.

2. *T. albobrunneum* (Pers. ex Fr. 1821) Kummer 1871 sensu Neuhoﬀ. Algemeen en vrij konstant.

3. *T. album*-kompleks, waaronder: a) *T. album* (Schaeff. ex Fr. 1821) Kummer 1871; b) *T. album* var. *thalliophyllum* Bon 1969 (1970); c) *T. pseudo-album* Bon 1969 (1970), waarsch. *T. lascivum* auct. pro parte; d) *T. lascivum* (Fr. 1821) Gill. 1874 en e) *T. cnista* (Fr. 1821) Quél. 1872 sensu Moser.

Men moet bij deze groep nauwkeurig gaan letten op de juiste geur en smaak, de reactie met het giftige Tl.4 en de rangschikking van de lamellen. Voorlopig kan men de volgende onderscheiding gaan hanteren:

Smaak mild: *T. lascivum* en *T. cnista*.

Smaak scherp: geur sterk aardachtig: Tl.4 +; lam. regelm.:

T. pseudo-album/geur jasmijn; Tl.4 -; lam. on-regelm.: *T. album*/geur vlier; Tl.4 +; lam. on-regelm.: *T. album* var. *thalliophyllum*.

Het weinig goede herbariummateriaal laat vermoeden dat zowel *T. album* als *T. pseudo-album* hier voorkomen.

4. *T. argyraceum* (Bull. ex St. Amans 1821) Gill. 1874 sensu Ricken. Nauw verwant met *T. scalpturatum* (nr. 18) en beide met licht groengeel kleurende lamellen. *T. argyraceum* is bleek met slechts enkele schubjes en heeft kleinere sporen en basidia dan *T. scalpturatum*. 3 vondsten.

5. *T. atosquamosum* (Chevallier 1827) Sacc. 1887. Van 5 plaatsen bekend.

6. *T. cingulatum* (Almfeld apud Fr. 1830) Jacobasch 1892. Minder algemeen en vrij konstant voorkomend bij wilgen.

7. *T. colossus* (Fr. 1838) Quél. 1872. Driemaal gevonden: 1915, 1918 en 1923.

8. *T. columbetta* (Fr. 1821) Kummer 1871. Algemeen en konstant.

9. *T. "equestre"* (L. ex Fr. 1825) Kummer 1871".

Reeds geruime tijd is men onenig over de interpretatie van deze soort. Daardoor is geleidelijk aan de naam *T. equestre* vervangen door *T. flavovirens*. Eerst Neuhoﬀ (1962) en later Bon (1970) hebben nieuwe visies op de zaak gepubliceerd. De laatste onderscheidt nu twee soorten, die voorheen onder verschillende namen en met hybridische beschrijvingen en afbeeldingen in de literatuur voorkwamen.

9a. *T. auratum* (Paul ex Fr. 1821) Gill. 1878, met korte gedrongen steel (4-6 x 1-3 cm), slijmige grote hoed, geelgroen van kleur, iets oranjebruin in centrum, talrijke haarvormige randcellen, die dik zijn ($\varnothing$ 8 μ) en vooral voorkomend in zandige dennenbossen of in los zand, meestal aan de atlantische kuststreken, maar ook wel meer naar het binnenland van Europa (afb.: Lange, 19C; Michael-Hennig I, nr. 66; Romagnesi, Atlas II: nr. 88; Gulden fig. 8).

9b. *T. flavovirens* (Pers. ex Fr. 1821) Lundell & Nannf. 1942 sensu Bon, met een veel kleinere hoed, die gebocheld en droog is, ingerold aan de rand en met ingegroeide radiale vezels, maar met een slanke steel (6-10 x 0,8-1,2 cm) en met weinig opvallende en dunne ($\varnothing$ 2 μ) randcellen. Hij groeit meer in humus, tot in centraal Europa en in bergstreken (afb.: Bres. nr. 53; Maublanc, Champ. de France, nr. 87).

Wat Fries in 1821 met *Agaricus flavovirens* precies bedoelde, is onduidelijk en daarom zou deze naam beter kunnen verdwijnen.

10. *T. focale* (Fr. 1838) Ricken 1915. Driemaal gevonden.

11. *T. fulvum* (DC. ex Fr. 1821) Sacc. 1915. Algemeen en konstant.

12. *T. imbricatum* (Fr. ex Fr. 1821) Kummer 1871.

Minder algemeen en vrij konstant. Zie ook 25a.

13. *T. myomyces* (Pers. ex Fr. 1821) Lange 1933 sensu Huysman. Dit is de ridderzwam, die door de meeste van ons voor *T. terreum* werd aangezien. Hij is echter veel lichter van kleur, heeft iets andere sporen, en de hoedhuid heeft een dunne hypoderm van dunwandige cellen, terwijl de epicutiscellen weinig pigment bevatten en tot 12 μ lang zijn. Algemeen en konstant. Van *T. terreum* (Schaeff. ex Fr. 1836) Kummer 1871 sensu Huysman is geen herbariummateriaal aanwezig.

14. *T. populinum* Lange 1933 f. *populinum* (Bon, 1967). Deze soort is reeds van een 4-tal plaatsen bekend, maar zal bij goed zoeken onder oude populieren langs landwegen nog wel meer voorkomen. Men moet echter ook letten op:

14a. *T. populinum* f. *campestre* Bon 1967 (zie plaat Lange 17D en Michael-Hennig III, nr. 212), die solitair of in kleine groepjes voorkomt onder allerlei populieren in zandige zure bossen en als typisch kenmerk de rose verkleuring van het vlees onder de hoedhuid heeft. Mogelijk één vondst.

15. *T. portentosum* (Fr. 1821) Qué. 1873. Algemeen en konstant.

16. *T. psammopus* (Kalchbr. 1873) Qué. 1875. Mogelijk éénmaal.

17. *T. saponaceum* (Fr. 1830) Kummer 1871. Algemeen en konstant.

18. *T. sculpturatum* (Fr. 1838) Qué. 1872. Algemeen. Vaak

ook aangezien voor *T. terreum*. Gemakkelijk te onderscheiden door meelgeur, geelkleuring van de lamellen, sporenindex < 22, en het ontbreken van een hypoderm. Vergelijk echter ook nr. 4, *T. argyraceum*, en nr. 13, *T. myomyces*.

19. *T. sciodes* (Sacc. 1833) Martin 1919. Lijkt op nr. 26. 2 Vondsten.

20. *T. sejunctum* (Sow. ex Fr. 1821) Quélet. 1872. Minstens twee zekere vondsten.

21. *T. squarrulosum* Bres. 1898. Er zijn 3 duidelijke vondsten. Waarschijnlijk ook vermeld in de nederlandse literatuur als *T. ramentaceum*.

22. *T. sudum* (Fr. 1821) Quélet. 1872. Twee vondsten en twee meldingen.

23. *T. sulfureum* (Bull. ex Fr. 1821) Kummer 1871. Algemeen en konstant.

24. *T. ustale* (Fr. ex Fr. 1821) Kummer 1871. Algemeen.

25. *T. vaccinum* (Pers. ex Fr. 1821) Kummer 1871. Drie duidelijke vondsten. Men moet echter ook gaan letten op:

25a. *T. vaccinum* var. *fuscusquamulosum* Bon 1969, die veel op nr. 12, *T. imbricatum*, lijkt. Deze variëteit heeft echter spoedig een platte hoed met duidelijke schubjes. Eénmaal gevonden.

26. *T. virgatum* (Fr. ex Fr. 1821) Kummer. Zeldzaam en niet konstant. Vergelijk nr. 19, *T. sciodes*.

De volgende soorten worden nog in de nederlandse literatuur genoemd, maar ik heb er geen goed herbarium-materiaal van gezien:

T. apium J. Schaeff. 1925; *T. aurantium* (Schaeff. ex Fr. 1821) Ricken 1915; *T. hordum* (Fr. 1821) Quélet. 1872; *T. impositum* (Lasch) Ricken 1915; *T. inamoenum* (Fr. ex Fr. 1821) Gill. 1874; *T. inocyboides* Pearson 1938; *T. leucocephalum* (Fr. 1838) Quélet. 1872; *T. luridum* (Schaeff. ex Fr. 1821) Kummer 1871; *T. pessundatum* (Fr. 1821) Quélet. 1872; *T. resplendens* (Fr. 1857) Karst. 1879; *T. spermaticum* (Paul. ex Fr. 1821) Gill. 1874; *T. triste* (Scop. ex Fr. 1838) Quélet. 1872.

De meeste van deze 12 soorten worden uit ons omringende landen vermeld.

Voor de literatuurlijst wordt naar het eerste stuk verwezen.

Summary:

This is the second part of a preliminary list of Dutch species formerly placed in the genus *Tricholoma* s.l. (part 1 in Coolia 16: 68-72. 1973), based on herbarium material. In this part are listed species of *Lyophyllum*, *Porpoloma*, *Melanoleuca* and *Tricholoma*.

Aanvulling:

Dank zij de vriendelijke medewerking van E. Arnolds kon ik het herbarium-materiaal van het Biologisch Station te Wijster nagaan. Daarin komt van 10 vindplaatsen voor:

Rhodocybe arenicola (Fr. 1873) Lange & Sivertsen 1966, misschien synoniem met Rh. caelata (Fr. 1838) Maire 1926. Alle vondsten zijn gedaan in droge heide en jeneverbesstruwelen. Ook Rh. popinalis en Rh. parilis blijken in Drente op meer plaatsen voor te komen.

HEYDERIA ABIETIS IN ROBBENOORD

G.C.N. van Zanen

de Breekstraat 36
Nieuwendam 1121

Het Robbenoordbos in de Wieringermeerpolder is een kunstmatig aangelegd bos in de eerste drooggelegde IJsselmeerpolder. Het heeft nu langzamerhand een voldoende gevorderde leeftijd gekregen om een behoorlijke mykoflora te herbergen. Het is bovendien voldoende wisselend van samenstelling om in deze mykoflora ook een aardige verscheidenheid aan soorten te laten verwachten.

Dat konden wij konstateren op een gewestelijke paddestoelen-ekskursie van de KNNV op 28 oktober 1973, die een redelijke rijkdom aan soorten opleverde, waarbij van iedere soort vele exemplaren aanwezig waren. Een ekskursiedeelneer bracht een handjevol sparrenaalden aan, waarop wat klein spul groeide. Na op het eerste gezicht de vondst uitgemaakt te hebben voor wat verschrompelde *Mycena*'tjes of *Marasmius*'jes moest deze uitspraak bij nader onderzoek met de loop onmiddellijk weer ingetrokken worden: de onderkant van de hoed was dicht en er waren geen lamellen te ontdekken. Toen gingen de gedachten uit naar het mijtertje (*Mitrula paludosa*), maar dit is een voorjaarspaddestoel, die op in het water liggende rottende naalden of bladeren groeit, terwijl onze exemplaren onder een spar op een plekje zanderige grond gevonden werden. Het beste was dus enig materiaal mee te nemen voor onderzoek.

Een coupe vertoonde al gauw de asci met scheef in de rij